

Deel III- 1 Het onbehagen in onze maatschappij (elina margashvili)

C & M III,1

achtste college 1 april 2020

hier proberen we gegevens uit deel I en deel II naast elkaar te leggen en kijken hoe individu zich voelt binnen de maatschappij

DEEL III HET ONBEHAGEN IN ONZE MAATSCHAPPIJ

INLEIDING

Uitgangsvragen: welke effecten heeft huidige maatschappij op het individu en op de verhoudingen tussen mensen?

Individu is geen atomaire eenheid die op zijn eentje functioneert, het is individu dat functioneert in verhouding tot andere individuen en dat op zich ook al bestaat uit sociale verhoudingen

Concreet: welke (positieve en negatieve) **effecten op onbehagen, op eudaimonia** (als doel (telos) van de mens en dus ook meteen het doel van de maatschappij) ? Zijn die effecten wetenschappelijk aantoonbaar? En zijn ze voornamelijk het effect van de huidige maatschappij, of liggen oorzaken veel verder in de tijd?

= Ruime vragen, kunnen slechts beantwoord worden vanuit deelaspecten, zie deel I van deze colleges.

'Huidige' maatschappij, dwz het product van het huidige **dominante vertoog** dat de maatschappelijke werkelijkheid **vormgeeft**

gaan kijken welke dominant vertoog gaan op dat ogenblik gaan maatschappij bepalen

'Maatschappij', dwz: **vertoog bepaald** de uitwisselingen tussen mensen, vooreerst erkenning en voedsel, vervolgens uitgebreid met goederen en diensten

= van **oikonomie** (huishoudkunde) naar economie

economie vanaf het begin maakt deel uit het menselijke uitwisseling tussen goederen en diensten wat noodzakelijk is om te overleven

Wie wij zijn en hoe we ons **voelen (identiteit)**, wordt **grotendeels bepaald in en door die uitwisselingen**, waarbij een aantal van onze wezenskenmerken versterkt of verzwakt worden op grond van maatschappelijke invloeden.

er kan eudaimonia gerealiseerd worden of kan ook andere richting uitgaan. Alles wordt er beheert door normen en waarden, er wordt bepaalde moraal en ethiek aan gekoppeld

Merk op: **andere vormen van uitwisseling bepalen** andere verhoudingen en andere identiteiten, wat eveneens wil zeggen: andere normen en waarden.

Feodaal tijdperk (middeleeuwen): een **vanzelfsprekende ongelijkheid** tussen landwerkers, adel en clerus, tussen mannen en vrouwen. men bepaalde tot bepaalde groep

= **bestaanseconomie**: mensen alleen maar produceren wat ze nodig hebben, **blijft stabiel** functioneren als de omstandigheden stabiel blijven. Feodaal maatschappij is veranderd opo grond van combinatie met: Bvb indien een te grote bevolkingsaan groei of bevolkingsdaling (**pest**), dan lukt het niet meer.

Indien een klimaatsverandering met **dalende voedselproductie** tot gevolg, zoals tijdens de laatste **kleine ijstijd**, dan lukt het ook niet meer. Kortom: die veranderingen zijn gevolg geweest van een combinatie tussen een epidemie en klimaatverandering en dat heeft ons verlichting opgeleverd. Maatschappij plots veranderde omdat een nieuw vertoog kwam die sociale gelijkheid eiste en waarin vrijemarkteconomieën ontstaan is

Maatschappij bepaad een sociale structuur en identiteit

Tegenwoordig:

Vanaf 1945 'Trente glorieuses': verzorgingsmaatschappij in combinatie met vrijemarkteconomie. Vanaf 1980: mondiaal neoliberalisme.

'Trente glorieuses' (1945-1975) glorievolle 30 jaar

Komen er na de W.O.II-catastrofe ('creatieve destructie'), wederopbouw, ('Wirtschaftswunder') en vooruitgang

een soort tabula rasa waar men kan herbeginnen

'Glorieuses' dankzij combinatie tussen: periode zijn er aantal wijzigingen gebeurt op sociaal vlak

- **vrijemarkteconomie**, met een verschuiving van landbouw naar industrie en dienstensector (jaarlijkse groei van vijf procent)
- **sociale mobiliteit** (steeds meer jongeren kunnen onderwijs volgen) ⇒ in context identiteitsconstructie ontzettend belangrijk

Belangrijk om te weten waaraan die verandering te wijten is, jongeren krijgen de mogelijkheid om te studeren uit welke sociale klasse ze ook komen en dat kan op grond van aantal beslissingen en aantal structurele veranderingen die doorgevoerd werden door overheid overal in Europa. Overheden die organisaties installeren dat voor zorgen dat de kinderen bvb getest worden door voorlopers van CLB's dat het medische psychosociaal centrum, kinderen werden opgevolgd als medisch, sociaal als psychologisch, inentingen, hoge cijfers op school. Mensen dus migreren van oorspronkelijke sociale klasse op grond van studies, op grond van studies kunnen ze andere identiteit aannemen en andere beroep gaan uitoefenen

- **solidariteitsmechanismen** die voordien niet waren: ziekenbond, vakbond, ... ⇒ **middenveld**, zijn al die organisaties die individuele burger overheid staan, ze bijdragen tot maatschappelijke verandering zogenaamde volksverheffing, bepaalde cultuur wordt bij de mensen gebracht die nauwelijks toegang zouden gekregen hebben, middenveld zou ook zorgen voor aantal solidariteitsmechanismen geïnstitutionaliseerd worden, dat ze een verankering krijgen, en mensen gaan zich dus organiseren om zich te beschermen obv ziekenbond, vakbond, ziekteverzekering.
- **gemeenschappelijk probleem** (Europa in puin) & **gemeenschappelijk doel** (heropbouw); **gemeenschappelijke vijand** (het communisme)
⇒ Dat periode was aangenaam, zorgde voor eudaimonia omdat voldaan werd aan voorwaarden die min of meer toevallig geïnstalleerd werden, heropbouw, om groep stabiel te houden was er een gemeenschappelijke vijand

Effecten daarvan: materiële vooruitgang, grotere autonomie, dalende ongelijkheid

Vanaf 1980: neoliberalisme

Neoliberale model: Hier zien we geleidelijk aan andere vertoog naar voren treedt dat voor andere identiteit en andere verhoudingen zal zorgen

Evolutie naar andere fase in vrijemarkteconomie, de zogenaamde '**derde weg**' door combinatie tussen verzorgingsstaat en neoliberalisme ('derde weg' = sociaaldemocratie: mislukte poging om sociaal denken te verzoenen met het vrijemarktdenken, dus (neo-)liberale ideeën gebruiken om socialistische doelstellingen te bereiken). Resultaat: 'derde weg' kwam neer op afbouw van overheidsvoorzieningen, verdwijning van solidariteit.

'derde weg' kwam neer op afbouw van de verzorgingsstaat en de opkomst van de vrijemarkteconomieën en op gebieden en velden waar die voordien ontrak, op ogenblik dat die vrijemarkteconomie toegepast zal worden op velden, gebieden waar niet thuishoort denk aan dienstverleningssector, onderwijs, openbare instellingen, de bedoeling van die instellingen wordt onderuit gehaald en helemaal onderhevig wordt aan winstmaximalisatie, efficiëntiedenken.

In een ruimere historische blik hebben we te maken met de **eindfase** van een vrijmarktscyclus (zie cyclus van van Bavel), met een reeks negatieve effecten die vandaag scherp naar voren treden. Een deel van de effecten maken deel uit van de cyclus, een aantal andere zijn nieuw.

kritiek die geformuleerd wordt op de vrijmarktdenken gaat men te weinig uit of niet uit procesmatig denken, dus in veel gevallen redeneert men van een soort categoriaal denken je hebt of de vrijmarkt of een maatschappij die gericht is op solidariteit. Categoriaal denken tref je ook vaak in hedendaagse psychodiagnostiek waar we verschillende labels hebben, wetenschappelijk gezien is dit onzin, categoriaal behoort tot 19e eeuw men probeerde alles in vakjes te plaatsen.

Wat we vandaag meemaken een procesmatige onderdeel is van een ruimere cyclus, periode waarin we ons bevinden en dat aan de basis ligt aan processen en die processen

Bekend uit de cyclus van van **Bavel**:

- vrijmarkt niet langer vrij, stijgende concentratie van macht en rijkdom, stijgende sociale ongelijkheid met negatieve effecten op psychosociale gezondheid - cfr infra

- effecten op identiteit en op wezenlijke kenmerken van 'de' mens, die hierdoor bevorderd/verzwakt worden – cfr infra
- effecten op de verhoudingen tussen mensen, op autoriteit/macht – cfr infra
- ook opvallend: in tijden van voorspoed en eudaimonia is er minder nood aan het transcendente en omgekeerd

Nieuw: proces doet zich mondiaal voor (wereldwijd)

- vrijemarkteconomie is mondiaal, samen met digitalisering (versnelling)
- bewustwording van de **inherente eindigheid** van deze vorm van economie, omwille van de onmogelijk vol te houden noodzaak aan groei en de effecten daarvan op de natuur (met inbegrip van onszelf, als onderdeel van de natuur)
- klimaatverandering, ook mondiaal
- corona pandemie, ook mondiaal

De huidige vrijemarkteconomie staat bekend als hyperkapitalistisch en neoliberal. De laatste benaming verwoordt het best hoe de uitwisseling van goederen (neoliberal), diensten en mensen tegenwoordig geregeld worden.

Zichtbare effecten: hyperconsumptie, enorme schade aan het milieu, toenemende ongelijkheid, verlies van autonomie.

Minder zichtbaar effecten op andere identiteit, andere verhoudingen, andere normen en waarden, samen te vatten in: "**Look out for number one**" en "**De grote vlucht inwaarts**" Thijs Lijster.

er is minder aandacht voor identiteitsverandering, heel veel studies lijken vanuit te gaan van maatschappelijke veranderingen op grond van economische veranderingen als het ware losstaan van de mensen, dat mensne diegene zijn dat ondergaan, meemaken, goedschiks, kwaadschiks en dat die mensen meer speelbal van zijn, een beste geval actor dan iets anders. Vanuit onze optiek is het neit het geval zo, vanuit optiek is het zo dat dergelijke maatschappij meteen ook bepaalde identiteit gaat construeren, kortom dat identiteit van andere aard was/is dan die identiteit die vandaag hebben. Neoliberal maatschappij heeft andere identiteit geïnstalleerd en die identiteit is neit zo geslaagde identiteit, niet

alleen op moreel vlak, op psychosociaal gezondheid vlak. Huidige identiteit is niet zo geslaagd omdat ze zich omtrekt aan datgene wat ze in essentie nochtans is, de huidige identiteit omtrekt zich aan sociale verhoudingen geen toeval dat autisme een modewoord een hipe geworden is

De grote vlucht inwaarts: we zijn allemaal bezig met onszelf, met ons eigen 'ik', we zijn nog nauwelijks bezig met de groep. Je kan dit ook opmerken bij huidige comedians, verschil tussen huidige comedians en vroegere is dat de huidige bijna uitsluitend bezig zijn over zichzelf met een zelfspot af en toe, vorige stand up comedians waren bezig met de groep en brachten sterke maatschappijkritiek ifv de nar, de voorloper van stand-up comédie, is diegene die de waarheid mag zeggen over omdat hij dat om te lachen doet.

Pijnlijke illustratie: huidig gebrek aan belangstelling voor verkiezingen, ook bij studenten. De studentenvertegenwoordiging in beslissingsorganen zoals de Faculteitsraad is er moeizaam gekomen, dankzij vorige studentengeneraties. ⇒ Ter info: in Nederland bestaat die vertegenwoordiging nauwelijks. In vergelijking met België zijn de Nederlandse universiteiten weinig democratisch georganiseerd en hebben de studenten nagenoeg geen inspraak. Dit werd in 2015 duidelijk tijdens de bezetting van het Maagdenhuis, zie <https://beroepseer.nl/video-podcast/onderwijs-video-podcast/de-slag-om-het-maagdenhuis/> Straks zijn er opnieuw verkiezingen en er zijn minder kandidaten dan plaatsen...

Een dergelijke dalende belangstelling betekent dat steeds minder mensen interesse hebben voor het algemeen belang.

HEDENDAAGS VERTOOG: NEOLIBERALISME OF VRIJEMARKTVERTOOG is in eifase van die cyclus

Achtergrond

Hier zie je 2 basis gerrichtheden aan het werk, op grond waarvan we construeren.

- tot 1960 alle accent op groep, op verplichte conformiteit, uniformiteit, solidariteit (verzorgingsmaatschappij), ingebed in een religieus-humanistisch vertoog

⇒ valt te koppelen aan een **wezenlijke gerichtheid op identificatie & erbij willen horen**. Die maatschappij was sterk verzuimd, behoorde tot bepaalde zuil en die zuil was een groep die gekoppeld was aan ideologie/religie.

Nadeel: nauwelijks keuzevrijheid

- breukvlak via **grassroot bewegingen**: opeisen van autonomie voor het individu binnen belangrijke velden, collectieve invraagstelling van autoriteit

antipsychiatrie: ontstaan binnen psychiatrie zelf, psychiaters die zich antipsychiatrisch stelden, ze stelden in vraag die heel autoritaire houding van psychiaters en verzet tegen schoktherapieën, gedwongen opnames. Heeft geleid tot ontstaan van psychotherapie

bevrijdingstheologie waarbij binnen de katholieke zuil aandacht gevraagd werd aan individuele gelovigen die niet langer wensten te lusiteren naar bisschoppen, naar kardinaal, de Pous, die eigen invulling wouden aan geloof geven, met als gevolg liturgie en latijn verdwijnt.

seksuele revolutie: seksualiteit was heel restrictief en lag aan rolpatronen en enkel binnen het huwelijk, homoseksualiteit was niet alleen zonde maar ook ziekte, en seksualiteit stopte op 50 jaar als reproductieve periode voorbij was. Er werd bevrediging van lichaam opgeëist

anti-autoritaire opvoeding toen waren er geen kinderen met adhd, ...) = orgelpunt van een proces dat van start ging met de Verlichting

⇒ in die kanteling van die maatschappij kunnen we zien dat kanteling plaats krijgt tussen die 2 gerichtheden de eerste maatschappij is product van het gericht zijn op samenvallen met die tweede maatschappij en dus de huidige is voornamelijk product van autonomie op ons eentje willen doen. Dus valt te koppelen aan de andere wezenlijke gerichtheid, op separatie & autonoom willen zijn.

- er werd gesproken van einde van de grote verhalen, einde van de geschiedenis? idee is redelijk oud, we vinden dit ook terug van **Hegel** de basisgedachte, de mens als groep als soort zit in een proces van vooruitgang en op bepaalde ogenblik zouden we die ultieme punt bereikt hebben, Hegel dacht dat geval was met Napoleon na revolutie, we zouden die eindpunt bereikt hebben en dan stopt het, vanaf die ogenblik zouden we eeuwenlang in paradijselijke toestandf leven (Lyotard; **Fukuyama**)? Nee, opkomt nieuw groot verhaal, een nieuw vertoog zich presenteert *als een correcte weergave van de realiteit*: de mens als 'homo economicus'.
⇒ Wat men niet zag was dat die oude grote verhalen beëindigd werden het

verhaal van christendom, het verhaal van communisme, het verhaal van socialisme dat die grote beëindigd werden en terzelfder vervangen werden door nieuw groot economisch ideologisch verhaal

Neoliberalisme is oorspronkelijk een *economische* ideologie (niet te verwarren met klassiek liberalisme).

Klassiek liberalisme: de overheid mag zich niet moeien met de levensbeschouwelijke opvatting van de burgers

politiek ideologische beweging die stelt dat een overheid alleen maar bezighouden met publieke zaken en dat de impact van overheid stopt aan onze voordeur, dat de overheid mag niet moeien met de levensbeschouwelijke opvattingen van de burgers. vb overheid mag niet moeien met rechten van abortus, met rechten op seksualiteit, niet neerkomt op grensoverschrijdend gedrag. Idee dat in grote mate individuele vrijheid is en overheid moet zich beperken tot het gerelen van aantal publieke zaken.

Neoliberalisme: de overheid mag zich niet moeien met het zakenleven, met business, met financiële economie

betekent dat neoliberal bestel zoveel mogelijk overheid zal afbouwen, zoveel mogelijk afschaffing van belastingen want belastingen is een ingreep van overheid op zakenleven en dat mag niet. Opmerkelijk dat huidige neoliberal politici andere benaming gebruiken voor belastingen, denk aan framing, ze hebben het over overheidsbeslag, dat zijn meteen bepaalde betekenis van belastingen van tafel wegen, we betalen belastingen dat overheid aantal zaken organiseert vb de wegen, vervoer, onderwijs, gezondheidszorg, dat gebeurt niet met beslag dat gebeurt op grond van een gedeelde verantwoordelijkheid en als je dat op bepaalde manier gaat framen zie je dat in landen waar dat gelukt is vb VS de openbare infrastructuur letterlijk op instorten staat want door het wegnemen van belastingen is er geen geld meer om die openbare structuur in stand te houden en de effecten ervan kunnen we komende 29 jaar zien

Het neoliberalisme legt sterke nadruk op marktwerking en vrijhanden het terugdringen van de invloed van vakbonden, staatsbedrijven en andere collectieve voorzieningen.

Centrale ideeën van neoliberale model:

- een vrijemarkt reguleert zichzelf, er mag hoogstens een flinterdun laagje overheid staan tussen burger en markt; idee van de 'onzichtbare hand' (Adam Smith, The Wealth of Nations, 1776)
- Concurrentie en marktwerking zouden een toestand van harmonie en welvaart voor iedereen bewerkstelligen
- zoveel mogelijk accent op private belangen, zoveel mogelijk afschaffen van de overheid, zoveel mogelijk afschaffen van het maatschappelijke middenveld (vakbonden, beroepsorganisaties, ...)

Gevolg: overheid wordt een verzekeringsmaatschappij voor de private belangen; cfr bankencrisis in 2008-2009, 'too big to fail'-banken werden 'gered' met overheidsgeld (dwz met belastingen), en dat terwijl ze zelf nauwelijks belastingen betaalden. Dus: "privatisering van de winst, socialisering van de verliezen".

Cfr V.S., R.Reagan voorloper van Trump: 'Government is not the solution to our problem. Government is the problem' dus afschaffen die handel (Inaugural Address, 20 januari 1981).

Cfr U.K., M.Thatcher: "They are casting their problems at society. And, you know, there's no such thing as society ⇒ een gemeenschap bestaat niet, het zijn maar individuele mensen, individuele mannen en individuele vrouwen en die moeten hun plan trekken en het is niet de overheid die voor hen iets zal betekenen integendeel. There are individual men and women and there are families. And no government can do anything except through people, and people must look after themselves first. It is our duty to look after ourselves and then, also, to look after our neighbours." (interview in Women's Own, 1987)

Zie corona-aanpak in de VS, Brazilië president die berichtgeving van corona als linkse praat, bij ons deden de politici de klimaatverandering ook af als linkse praat en in UK: eerst niks doen, economie krijgt voorrang

- De lijn van de Meritocratie als basisprincipe
- Individualisering en reductie van identiteit tot professionele identiteit (je bent wat je doet; wie niet werkt, bestaat niet)

Het dominante van het vertoog toont zich in de uitbreiding naar de volledige maatschappij (op grond van taal en praktijken) en, bij uitbreiding, naar de identiteit.

Uitbreiding van een oorspronkelijk economisch model naar niet-economische sectoren, dwz naar de non-profit sector zoals zorg, onderwijs, politiek (iedereen 'cliënt', alles een 'product'), maar ook naar kunst en wetenschap; worden aan dezelfde **economische logica** onderworpen als eigenlijke producten; (vb een theatervoorstelling is goed als er veel volk komt naar kijken; gevolg vooral 'populaire' kunst; een (digitaal) artikel in de krant is goed als het veel clicks oplevert; gevolg vooral sensatie, seks en geweld).

Dit is ondertussen het dominante vertoog, dat zich **voordoet als een correcte weergave van 'de' werkelijkheid (TINA)**, terwijl de huidige maatschappelijke werkelijkheid net het product is van dat vertoog.

Zeer opvallend dat ideologie zich altijd probeert te rechtvaardigen, dat geldt voor elke ideologie en elke ideologie zal zich proberen te rechtvaardigen door te zeggen dat ze op een of andere manier aansluit bij 'de' werkelijkheid die daarvan wordt gesteld dat die ideologie zo goed mogelijk probeert te bevorderen, er wordt bepaald mensbeeld naar voor geschoven, dat mensbeeld verondersteld wetenschappelijk onderbouwd te zijn

Neoliberaal **mens- en wereldbeeld**, kort samengevat:

Mensen zijn competitieve wezens die vooral uit zijn op hun eigen profijt. Op maatschappelijk vlak is dat in het voordeel van ons allemaal, want iedereen zal in die competitie zijn uiterste best doen om aan de top te geraken. Daardoor krijgen we betere en goedkopere producten in combinatie met een efficiëntere dienstverlening binnen een ééngemaakte, vrije markt zonder inmenging door de overheid. Dit is ethisch correct, want het slagen of mislukken van een individu in die competitie hangt volledig af van diens eigen inspanningen. Iedereen is bijgevolg zelf verantwoordelijk voor het eigen succes of falen. Vandaar het belang van onderwijs, want onze wereld is een razendsnel evoluerende kenniseconomie die om hoogopgeleide mensen met flexibele competenties vraagt. Eén diploma hoger onderwijs is goed, twee is beter en levenslang leren een must. Iedereen moet blijven groeien. Immers, de competitie is bikkelhard. Vandaar ook de dwingende noodzaak aan functioneringsgesprekken en constante evaluaties, dit alles geleid door de onzichtbare hand vanuit een centraal management.
⇒er wordt uitdrukkelijk aangegeven op welke manier men denkt dit ethisch te kunnen verantwoorden en verantwoording dat dit zou

aansluiten aan een aantal wezenskenmerken van het individu in combinatie met meritocratische. In die ethische rechtvaardiging van dat model dat we daar uitdrukkelijk sociaal darwinisme in zien terugkeren. Sociaal darwinisme ideologie begin van de vorige eeuw die uiteindelijk door de nazi's gegrepen werd, ideologie stelde dat enkel beste moeten overleven en dat we de andere beter achter ons laten dat is toch maar afval, en hoe sneller we die kwijt zijn hoe beter

Meritocratie als basisprincipe

Een van de belangrijkste lijnen binnen neoliberale model en aantal maatschappelijke veranderingen voorbije eeuwen

Meritocratie: 'Loon naar werken' – billijke beloning in functie van geleverde inspanning: wie het meest bijgedragen heeft, krijgt ook het meest.

⇒ meritos: verdienste, cratos: macht, autoriteit

Zonder de minste twijfel een zeer goed idee dat aansluit bij aantal van onze wezenskenmerken gericht zijn op rechtvaardigheid, gericht zijn op billijke verloning ook aangetroffen bij sociale zoogdieren dus we kunnen meritocratie beschouwen als uitdrukking van iets ingebakken ligt. MAAR een meritocratie als systeem als maatschappelijke organisatie meritocratie kan alleen maar functioneren als mensne die eraan onderworpen worden als die op gelijke manier op de start verschijnen.

⇒MAAR: een eigenlijke meritocratie wordt pas mogelijk wanneer aan de volgende basisvoorwaarde voldaan wordt: dat iedereen op een gelijke manier kan starten. Eventuele ongelijkheden bij de start moeten weggewerkt worden.

Dit is minder makkelijk dan het lijkt: als we meritocratie opsplitsen in: invullingen van die basisvoorwaarde:

- **Onderwijsmeritocratie** gekoppeld aan die basisvoorwaarde: belang van 'sociaal kapitaal', zie <https://boekenblog.paulverhaeghe.com/didier-eribon/>

betekent dat elk kind moet mogelijkheid krijgen om te studeren, elke kind moet de mogelijkheid geboden worden om zich te ontwikkelen wat het potentieel zou kunnen zijn, dat wordt dan bekeken als sociaal kapitaal. In welke mate zal een maatschappij zich organiseren op een manier dat potentiële sociaal kapitaal van haar

leden tot ontwikkeling kan komen? een onderwijs is daar een belangrijke voorwaarde toe

- Arbeidsmeritocratie gekoppeld aan basisvoorwaarde: belang van startkapitaal

Het gaat over arbeid, over het ondernemingszin, je mag goede ideeën hebben maar die ideeën te realiseren daar heb je tijd en ruimte nodig, medewerkers en je moet voor langere tijd kunnen werken. En als je familie geboren bent die daar genoeg middelen heeft dan kan je dar op beroep doen. Maar als iemand die dat niet heeft en goede ideeën beschikt die zal nooit op dezelfde manier zijn/haar meritos kunnen realiseren bij gebrek aan dezelfde uitgangsvoorwaarde. Een basisvoorwaarde moet gerealiseerd worden en dat is meteen een taak voor de overheid.

Wegwerken van ongelijkheden is een taak voor de overheid:

Betaalbaar onderwijs, studiebeurzen, door actief gaan ingrijpen in opvoeding , didactische ondersteuning van pedagogisch zwakkere groepen, ... het is goed gelukt om veel kinderen in onderwijs te steken.

Al die zaken hebben bijgedragen aan die onderwijsmeritocratie, maar het is niet op alle vlakken gelukt en het heeft te maken met aantal processen, factoren die moeilijk te beïnvloeden zijn en helaas hebben te maken wat we niet anders kunnen noemen racisme, het is duidelijk dat we als land niet in slagen kinderen van allochtone ouders zelfde kansen te bieden als kinderen van autochtone ouders, en mensen met autochtone naam kunnen minder snel carrière maken dus er speelt een factor racisme zonder minste twijfel een rol.

We kunnen thuissituatie veranderen hoe ze op onderwijs kijken, kinderen uit middenklasse worden gestimuleerd om goed te doen op school, van zodra iets fout loopt als kind die minder goed doet op vlak van talen, wiskunde dan zullen ouders heel snel op zoek gaan naar bijles, kinderen nemen dus op dat onderwijs heel belangrijk is en dat wordt een deel in hun, deel van hun identiteit, dit kan ook omgekeerde situaite zijn tuissituatie waar onderwijs bijna onbelangrijk beschouwd wordt en het wordt duidelijk dat voor die kinderen de toegankelijkheid van hoger onderwijs veel

minder de effecten heeft. Onderwijsmeritocratie is dus goed gelukt

Opstartkredieten voor jonge ondernemers, erfbelasting, belasting op patrimonium en vermogen, ...

Wanneer geen rekening gehouden wordt met deze basisvoorwaarde, wordt een mislukking beschouwd als een mislukking van het individu dat niet voldoende inspanningen geleverd heeft (en bijgevolg geen hulp of steun verdient).

Positieve kanten:

Sluit aan bij bepaalde wezenskenmerken zoals inequity aversion, rechtvaardigheid:

Neemt afstand van niet-billijke bevoordeling (indien basisvoorwaarde voldaan is):

- Afstamming (aristocratie) – sociale klasse
- Gender (blank) en ethniciteit (ras)
- Rijkdom van ouders ('patrimonium': fortuin, immobiliën, ...)

Legt accent op verdienste van het individu: eigen inspanningen, eigen mogelijkheden

Europese meritocratie = onderwijsmeritocratie: sociale mobiliteit dankzij onderwijs op grond van beslissingen van de overheid gedurende de tweede helft van de vorige eeuw

Amerikaanse meritocratie = economisch: succes dankzij hard werken ⇒ accent op arbeidsmeritocratie='American dream': krantenverkopertje wordt mediamagnaat dankzij eigen inspanningen en dat allemaal aan zichzelf te danken heeft, terwijl Trump zijn vader fortuin verzameld heeft die heel nauwe connecties had met de mafia en dat die familiefortuin op uiterst bedenkelijke manier verzameld geworden is ⇒ vandaag aanwezig als geloofsovertuigingen

American dream? you have to be asleep to believe in it

Ondertussen zijn onderwijsmeritocratie en economische meritocratie versmolten, zelfs in die mate dat een intellectuele verdienste die geen economische meerwaarde biedt, nauwelijks nog waarde heeft: **"If you are so smart, why aren't you rich?"** diploma moet leiden tot hoog inkomen. Wetenschappers vragen zich af wat een kwarteeuw

vermarkting van de universiteiten heeft opgeleverd. De directe aanleiding voor dit boek is de crisis van het onderwijs, die zichtbaar wordt in een aanhoudende kwaliteitsdaling, in diploma-inflatie én in stijgende collegegelden. ⇒ die 2 zijn versmolten in die zin dat de bedoeling van hoger onderwijs komt op neer dat iemand dankzij de diploma, scholing dat hij/zij functie kan innemen een beroep kan uitoefenen dat zoveel mogelijk opbrengt.

Meritocratie is zeer goed idee op voorwaarde dat we die basisvoorwaarde in acht nemen en realiseren

Negatieve evolutie:

Meritocratie is in verkeerde richting in gegaan in combinatie met neoliberal vertoog, en die koppeling heeft ertoe geleid dat we meritocratisch denken op de niet economische sector, op de velden die eigenlijk buiten de economie liggen maar die ondertussen daartoe gerekend worden en ook op dezelfde manier geëvalueerd en bekeken worden. Dat zijn net de velden waarin we aan het werk zijn de zorgsector, de dienstensector het onderwijs dus meritocratie is ook daarin doorgedrongen en **de negatieve kunnen we begrijpen door te kijken hoe meritocratie in praktijk toegepast wordt, hoe dit gerealiseerd wordt.**

De concrete vormgeving van een meritocratie hangt af van de **antwoorden** op de volgende vragen en de effecten van die antwoorden.

- Wie of wat is het **'beste', hoe wordt dat vastgesteld?** ⇒ pas dan als je weet wat je als 'beste' beschouwd kun je nakijken wie ervoor zorgt dat er beste gerealiseerd geworden is en dan kun je die man/vrouw de grootste beloning geven
- Wat zijn de effecten van de wijze van vaststelling, bepaling?

1) Vooreerst antwoorden en effecten binnen **het economische veld:**
producteconomie waar dingen gemaakt worden

Het **beste** = wat het meest winst oplevert; dus: wat voor een *hogere productie* en winstmaximalisatie zorgt.

bedrijven kunnen winst maken door hun productiviteit door te drijven door betere en meer producten te produceren dus meten van de verdiensten van de individuele werker is relatief eenvoudig, je instaleert een systeem op grond die van kunt

vaststellen dat wat bepaald individu produceert en dan ga je dat vergelijken met productie van gelijkaardige werker die meer produceert en dan gaan die betere verloning geven. Op ogenblik dat dit neoliberal denken de overgang begon te krijgen in angelsaksische bedrijfswereld waar tegelijk humanresource (grondstoffen) departementen ontstonden, mensen worden als dezelfde geplaatst als grondstoffen en bedoeling is van die resources is zo optimaal mogelijk gebruiken zodat productie zo hoog mogelijk komt

Toegepast op personeelsbeleid: RANK & YANK (beoordelen en buitengooien), voor het eerst toegepast door de Amerikaanse multinational Enron ⇒men gaat competitieve aspect aanboren en men gaat angst aanspreken, men gaat die 2 combineren tot Rank en yank systeem

- Rank: beoordeling van werknemers op schaal van 1 tot 5 ⇒ze ordenen mensen intv output
- Yank: jaarlijks krijgt twintig procent zijn ontslag (de laagst beoordeelden), waarbij hun negatieve beoordeling (mét foto) op de website gezet wordt

Basisredering: hebzucht en angst zullen mensen tot hogere productiviteit brengen

Gevolgen: voor identiteit

- collega's werden concurrenten ('concullega's)
- iedereen fraudeerde, van laag tot hoog
- niemand vertrouwde de ander nog, werksfeer volledig verziekt
- uiteindelijk bankroet

Maar: wordt nog steeds door multinationals toegepast, zij het in verschillende varianten: **20 – 70 – 10 percent rule**; "up or out".
⇒ontslag nemen in VS betekent je zit op straat, er is geen sociale zekerheid en dit moet men ten koste van alles vermijden

Dit wordt helaas nog steeds toegepast binnen multinationals. De term wordt nu nauwelijks gebruikt, vandaag wordt er gesproken ipv mensen ontslaan mensen laten gaan maar dit komt op zelfde neer, Rank or Yank "up of out"

Samenwerken is grote schijn

Zeker van belang voor toekomstige bedrijfspsychologen:

https://en.wikipedia.org/wiki/Vitality_curve

Ter illustratie: Glengarry Glen Ross (1992)

<https://www.youtube.com/watch?v=v9XW6P0tiVc>

2) Vervolgens antwoorden en effecten **in de maatschappij op zich**, op grond van het dominant worden van het neoliberale vertoog.

In **profit sector** is het verhoudingsgewijs makkelijk om kwaliteit te gaan definiëren. In de productiesector gaat het over een grotere productie van liefst kwaliteitsvolle producten dan vroeger en dat is op zekere hoogte meetbaar, in bepaalde periode in de cyclus zal vrijemarkt een belangrijke rol in kunnen spelen, diegene die slechte producten produceert die zal uit die markt liggen

Non-profit moet zoveel mogelijk ook profit worden (afbouw overheidsinstellingen; privatisering van zorg, onderwijs, openbaar vervoer), diensten worden beschouwd als producten (zie hoger).

Maar: in non-profit sector is het **veel moeilijker om te bepalen** 1) wat een 'hogere productie' inhoudt 2) hoe kwaliteit gedefinieerd wordt en 3) wie dat aanlevert.

Wat dan in non-profit sector? hoe gaan we daar kwaliteit gaan bepalen? hoe gaan we daar bepalen wat een hogere productie is? wat daar nu geproduceert wordt zijn net GEEN producten. We kunnen doen alsof diensten producten zijn maar dat is niet zo, die reductie van diensten tot productie heeft verregaande effecten die grotendeels negatief zijn. Dus als we meritocratie willen installeren dan botsen we op die vraag 'wat beschouwen we als kwaliteit daarbinnen en hoe gaan we dat meten?' we moeten antwoord op die vraag vinden als we 'beste' willen gaan belonen

Het **antwoord bevat een merkwaardige omkering**: het is de wijze van vaststellen die *bepaalt wat kwaliteit & hogere productie is en wie die het meest aanlevert*.

⇒ het is de manier waarop we gaan bepalen wat er kwaliteit is en wat hoge productie is die op zich aangeeft wat kwaliteit is, dat is een **cirkelredenering**

- Wijze van vaststellen = meten (slogan 'meten is weten)
- **Objectief criteria** bij het meten bepalen wat kwaliteit is (wat niet gemeten kan worden, telt letterlijk en figuurlijk niet mee).
⇒die criteria is niet intrinsiek
- Het **relatieve karakter** van een dergelijke 'kwaliteit' blijkt op het ogenblik dat de manier van meten en/of de criteria **veranderen**. Gevolg: een nieuwe 'kwaliteit'. ⇒betekent als kwaliteit veranderd veranderd ook wat voordien als kwaliteit beschouwd werd is het plots niet meer, wat nu als kwaliteit beschouwd wordt was er vroeger niet, en dat gebeurt om de zoveel tijd

Verregaande effecten van een dergelijke 'kwaliteitsmetingen':
(registratiesysteem)

- Objectieve criteria gehanteerd bij het meten **werken sturend**; meten is **niet zomaar passief registreren**, het is een actieve ingreep op de praktijk. Een wijziging in de criteria impliceert een wijziging in wat kwaliteit 'is', *werkt daardoor sturend op het gedrag van de betrokkenen en verandert de sector waar ze werken*. men past zijn gedrag aan, professioneel gedrag wordt gewijzigd

Voorbeeld unief, bevordering van professoren: vroeger de kwaliteit van iemand die werkte aan universiteit lag accent op onderwijs, iemand die les gaf en inzette voor onderwijs werd als waardevol werk leverde en dat werd meteen gekoppeld aan waardering die iemand krijg. vnaaf bepaald ogenblik verschuif dat naar onderzoek, onderwijs werd minder belangrijk, onderzoek werd meer belangrijk, betekent dat gedrag van de mensen die aan universiteit zitten veranderd, carrière hangt af van hoe positief je onderzoek geëvolueerd wordt.

- Ontstaan van een **tunnelvisie**: dit en alleen dit is kwaliteit. en tunnelvisie gaan steeds enger gaat bepalen wat kwaliteit is en wat buiten valt valt niet mee. Wat buiten het meetsysteem valt, levert niets op en dus is het niet verstandig er tijd aan te verspillen. ⇒dus objectieve criteria werkt sturend en gaat werk bepalen als dusdanig.

- **Verlies van professionele autonomie** door veralgemeende 'protocollisering' (en dus verlies van intrinsieke motivatie) – gevolg: bore-out. ⇒ **Gevolg van tunnevisie** is dat aard van werk wordt sterk opgelegd en nog stap verder en men komt terecht in arbeidsituatie waar alles volgens protocol moet lopen en protocol eigenlijk bepaald wat je doet, wanneer je dat doet en hoe dat je dat gaat doen, dus kortom de pragmatische samenvatting van protocol. Die bore-out is spiegelbeeld van iets anders, dit vind je bij mensen die al geraakt zijn, die succesvol zijn

bore-out: een vorm van extreme verveling op het werk. Veroorzaakt door routinematig werk, of werk onder het niveau van de medewerker. De symptomen zouden vergelijkbaar zijn met die van een burn-out: vermoeidheid en depressiviteit.

- **Verschuivingen van de criteria:** meritocratisch beoordelingssysteem functioneert na korte tijd niet langer als middel, maar wordt een doel; mensen passen hun gedrag aan om een zo goed mogelijke beoordeling te krijgen (vb onderwijs: 'teaching to the test', en dus telt de rest niet meer mee), bovendien in voortdurende concurrentie met anderen; gevolg: na korte tijd differentiëren de meetsystemen niet langer, en moeten ze aangepast worden; aanpassing betekent dat de eisen hoger komen te liggen.
- **Eindeloze concurrentie**, met collega's maar ook met jezelf – gevolg: burn-out ⇒ kan onmenselijke systeem worden. Als je steeds in concurrentie moet staan met collega's en in concurrentie staan met eigen schaduw, als je steeds meer en sneller moet produceren dan zit burn-out niet ver af
- Bore-out en burn-out 2 effecten zijn ingebakken in dergelijke toepassing van kwaliteitsmetingen en toepassing van die dergelijke arbeidsorganisatie gaan zorgen
- Kwaliteit wordt hoofdzakelijk **kwantitatief beoordeeld** (artikels), met als gevolg een toename in omvang én een kwaliteitsdaling.

Gevolg is van die metingen dat bepaalde kwantitatiefbeeld gecreëerd wordt van de arbeidsvroe. dus je krijgt

papierenbeeld digitaalbeeld van de professionele werkelijkheid en dit wordt dan verder doorgedreven

- 'Meten' vraagt registratie- en controlesystemen, bovenop het gewone werk, waardoor dat in het gedrang komt.
- De metingen geven een papieren (digitaal) beeld van de kwaliteit op het werk die niet noodzakelijk overeenkomt met wat er op de werkvloer gebeurt. ⇒ dit heeft gevolg van steeds afwijken van de eigenlijke werkelijkheid vb vervalste cijfers

Dit moeten we als **hoofdeffect beschouwen** dat dergelijke registratiesystemen illuties hebben dat we correct cijfermatig onderbouwd beeld van de professionele werkelijkheid voor ons zien verschijnen op de computerscherm terwijl in werkelijkheid helemaal anders uitziet ⇒ als er crisis gebeurt zeggen experts altijd hetzelfde, die gaan voor computers zitten en gegevens bekeken, en kijken naar mensen op de werkvloer en die gaan heel goed vertellen wat er verkeerd loopt, informatie die ze van mensen hebben op de werkvloer die informatie kunnen ze niet uithalen uit die computers

- Controlesystemen hebben verregaande effecten op de machtsverhoudingen op de werkvloer.
- **Ook hoofdeffect: Na verloop van tijd** ontstaan van een kleinere bovenlaag die het meest middelen krijgt, en daardoor ook het meest macht, waardoor zij de criteria voor 'kwaliteit' kunnen bepalen; gevolg: **immobiliteit**, wie aan de top zit, blijft daar zitten. ⇒ negatieve effect van dit systeem is dat **na verloop van tijd een organisatie creëert die haaks staat op het meritocratische idee op zich** (cyclus vna Bavel), je krijgt dus systeem die aanvankelijk vrij goed werkt, de beste worden beloond en krijgen meest macht en meest zeggenschap maar na verloop van tijd zie je dat die groep die letterlijk en figuurlijk meer zeggenschap en meer macht krijgt dat die groep zeker in de profitsector zal gaan bepalen wat kwaliteit is, en hoe kwaliteit gemeten wordt en meetcriteria en meetsystemen die ze uitdneken zijn nu net toevallig criteria die nog van hun op toepassing zijn en meetsystemen die hen zullen bevoordeligen

- In de eindfase wordt een meritocratisch systeem anti-meritocratisch: ongelijkheid neemt toe, sociale mobiliteit valt stil.

Analogie met de **cyclus van van Bavel**:

In de aanvangsperiode levert een meritocratie overweldigend positieve resultaten op, zeker als het een **maatschappij of een instelling** betreft die voordien functioneerde op grond van een combinatie van traditie, vriendjespolitiek en loutere anciënniteit. Na de beginperiode komt er een fase van stabiliteit, vervolgens een eindfase waarin het bestel exact het tegenovergestelde realiseert van wat oorspronkelijk de bedoeling was.

Eindresultaat:

We krijgen dus een nieuwe versie van een **statische klassenmaatschappij**, op grond van de combinatie geld & opleidingsniveau, waarbij de top de eigen privileges niet alleen zorgvuldig bewaakt, maar ook gevoelig gaat uitbreiden. Concreet leidt dit **tot een zeer snelle toename van ongelijkheid** tussen de verschillende groepen. →geldt ook voor organisaties

⇒iets wat in essentie dynamisch is wat uitmondt in statische klassenmaatschappij , dat geldt ook voor organisaties, kleinere organisaties dat er heel snel binnen de +- 15 jaar bepaalde groep in die organisatie naar biven komt drijven die alle machten en alle middelen naar zich trekt en dat de andere steeds kleiner worden en steeds minder middelen en minder macht krijgen

je kan dit ook zien in ziekenhuis sector waar bepaalde diensten veel meer opbrengen, ziekenhuis sector is ook een bedrijf geworden een zorgbedrijf, dus er zijn diensten die meer opbrengen dan andere diensten en die meest verdienste groep die eest opbrengt die meest beantwoord aan meritos dat plots middelen krijgt en macht naar zich toe trekt vb in antwerpense ziekenhuis psychiatrische bedden werden door cardiologische bedden vervangen omdat ze meer opbrengen als gevolg groei van ene groep

en daling van andere groep puur op grond van veronderstelde meritos en veronderstelde kwaliteit, dus reductie van zorgsector tot puur economisch bedrijf

Op maatschappelijk vlak heeft dit bedenkelijke gevolgen voor de verhoudingen tussen mensen. De middenklasse is aan het verdwijnen en er ontstaat een kleine topgroep bovenop een groeiende onderklasse. De topgroep kijkt neer op de onderlaag, want in hun redenering is het de schuld van de onderlaag dat ze onderaan bengelen. 'Schuld' wordt hier begrepen in termen van te weinig inzet en talent. Waar die topgroep eventueel hulp biedt, is dit onder de vorm van 'welfare', liefdadigheid – in hun ogen verdient de onderklasse geen hulp.

De rode lijn hernemen: effecten van maatschappelijke organisatie op individu en de effecten op sociale verhoudingen want we hebben identiteit ingevuld door aantal sociale verhoudingen en dat geheel van sociale verhoudingen bepaald wie ik ben, hoe ik me voel en hoe zal ik me gedragen tegenover de andere. We hebben vorige college gezien dat onze hedendaagse maatschappij uitdrukkelijk een vrijemarktsamenleving geworden is waar Polanyi mooi beschreven heeft met zijn magistrale werk *The Great Transformation*, onze maatschappij ligt economisch ingebed en niet omgekeerd. Het blijkt dat in langdurende vrijemarktsamenleving alleen maar voordeel oplevert. Helaas vrijemarktsamenleving geen statisch gegeven is en vrijemarktsamenleving is eigenlijk iets dat procesmatig verloopt en vervolg van dat proces na mooie periode stagnatie komt en de afgang zal plaatsgrijpen. Volgens Van Bavel bevinden we in neergaande periode en dat verklaart aantal effecten van onbehagen. Meritocratie binnen ruimere procesmatige evolutie alleen maar op papier werkt en in de praktijk helemaal iets anders oplevert.

Praktijken en taal, als verwerkelijsmechanismen van het vertoog ⇒ de wijze waarop dominant vertoog doorgegeven wordt

⇒De middelen, methoden waarlangs een vertoog dominant wordt waarbij een vertoog dat in bepaald veld actief was zich gaat uitbreiden naar velden en meteen haar taal zal opdringen en aantal praktijken zal bepalen en op dusdanige manier dat onze gaat werkelijkheid bepalen, en ook ons identiteit wie we zijn.

2 MANIEREN WAAROP DOMINANT VERTOOG ZICH VERSPREIDT EN HAAR IDEEN IN PRAKTIJK ZAL LEGGEN

1) Neoliberaaal taalgebruik aanwezig in *alle* sectoren:

⇒die taakgebruik is zo vanzelfsprekend dat we niet eens opmerken en dat is altijd zo bij dominant vertoog. Pas op ogenblik dat vertoog op de helling komt te staan dat verdwijnen is dat we plots opmerkzaam worden voor die woorden maar voordien lijken ze als vanzelfsprekend omdat ze ons via antal praktijken aangeleerd geworden zijn.

Cliënten in plaats van burgers, studenten, patiënten,...; **targets** voor een ziekenhuis, output van wetenschappelijk werk, **investeren** in relaties, de **huwelijksmarkt**, **business plan** bij een onderzoeksvoorstel; **'Succes!'** als afscheidsterm, **looser** als scheldwoord, enzovoort.

Etymologie: wortel van onze woorden, oorspronkelijke betekenis van onze woorden

Cliënt was de naam waarbij **vrijgelaten slaaf** aangeduid werd, iemand die als slaaf gefunctioneerd had en vrijgelaten is, en die nauwelijks leven kon opbouwen. Die cliënt bleef dan in kielzog van de familie en was sterf afhankelijk van en moest doen wat hem werd opgelegd. Vandaag de dag zijn we allemaal cliënten en we beseffen het niet. Cliënt was categorie lager dan een vrije burger.

Investeren in een relatie, het is ironisch en cynisch omdat investeringen dat heeft te maken met beleggingen en bij beleggingen moet je aan risicospreiding doen en om de zoveel tijd ergens anders gaan beleggen. engagement ↔ investeren

Merk de dominantie van het Engels op.

Ter illustratie, 15 november 2017, nieuwsflash op radio 2:

“Australië staat op het punt het homohuwelijk goed te keuren. Geschat wordt dat dit de Australische economie op korte termijn een boost zal geven van 335 miljoen euro”. = Ethische vooruitgang van

formaat gereduceerd tot economie ⇒ ethische doorbraak wordt onmiddellijk vertaald in winst

⇒ Taakgebruik is ontzettend belangrijk omdat via de woordgebruik en de uitdrukkingen die we gebruiken die ook ons denken en handelen zullen gaan bepalen. Dat is nooit onschuldig de woorden die we gebruiken heeft effecten op ons gedrag

2) **Praktijken** ⇒ waarlangs vertoog zijn ingang vindt

Arbeidsorganisatie: zie Rank & yank

Niet verassend want neoliberaal vertoog ook het economisch vertoog is en het feit dat arbeidsorganisatie als praktijk doordring is van deze vertoog dat is eigenlijk normaal te noemen. Het heeft zo'n effect omdat we vandaag het belang dat we hechten aan werk, aan datgene wat we doen aan onze professionele status dat heeft een vorm aangenomen dat die nog nooit zo omvangrijk geweest is in de geschiedenis als tegenwoordig. Werk heeft belang gekregen dat vroeger ondenkbaar was.

Opvoeding en onderwijs: moeten kinderen tot 'winners' kneden, manipuleren en dwingen, en dit in een voortdurende competitieve vergelijking en strijd met anderen. Gevolgen: ⇒ voorbereiding op arbeidsorganisatie

- Oudercontacten worden 'evaluatie'- en 'functioneringsgesprekken' vanaf de kleuterleeftijd
Vroegdetectie = testing op vaardigheden & talenten én op 'stoornissen' om in de juiste richting te kunnen sturen. Voor jonge ouders zeer onrustwekkend: 'Ons kind zal het niet maken!'
- Spiegel voorgehouden aan ouders en aan kind: **excelleren**; normaal begaafd = middelmatig begaafd, voldoet niet langer. Doel onderwijs: een zo goed mogelijk betaalde job.
- Gevolg: onderwijs als '**watervalstelsel**' waarbij kinderen afvallen en enkelen maar doorgraan, alle ouders op zoek naar de 'beste' school, enzovoort.
- Paradox: algemeen niveau van jongeren is *lager* dan vroeger, zowel inzake vaardigheden als op vlak van kennis, ondanks de voortdurende druk van toetsen en tests. ⇒ een van de oorzaken dat de onderwijs gedaald is dat is veel teveel exclusief gaan focussen op vaardigheden.

Er zijn ook resultaten in de pedagogiek die aangeven dat een brede vorming tot 16-18 jaar beste garantie biedt tot intellectuele ontwikkeling en de resultaten blijken fout te zijn. België doet het niet zo slecht als de andere landen

Verklaring: 'Bildungs'ideaal is verdwenen (In het vorige vertoog had onderwijs een veel ruimer doel dan louter professioneel-economisch, wat bekend staat als het 'Bildungs'ideaal.), opleidingen moeten een economisch doel dienen (idem voor wetenschappelijk onderzoek), dwz onmiddellijk toepasbaar. Vandaar alle accent op STEM vakken en uitdrukkingen zoals: universiteit = 'kennisbedrijf' binnen een 'kenniseconomie', 'kennis is menselijk kapitaal', 'competenties vormen een kapitaal dat jongeren moeten leren beheren en ontwikkelen'; 'leren is een langetermijninvestering'.

Dit is volop doorgevoerd in de Anglo-Saksische landen. Ter illustratie, uit een officieel rapport inzake hoger onderwijs gepresenteerd aan het Britse parlement in 2003:

"We see a higher education sector which meets the needs of the economy in terms of trained people, research and technology transfer".

Dit wordt nog duidelijker in het Browne rapport (2010)

"Higher education matters because it drives innovation and economic transformation. Higher education helps to produce economic growth, which in turn contributes to national prosperity" (geciteerd in Collini, 2012, p.187).

Cfr Nederlandse kabinet Balkenende: 'Kennis, kunde, kassa!'

S.Collini vertaalt dit als volgt:

"The main aim of universities is to turn out people and ideas capable of making money".

Gevolg: opleidingen die niet economisch inzetbaar zijn, worden niet langer gesubsidieerd, waardoor ze onbetaalbaar worden – zie Martha Nussbaum, Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities.

Het neoliberale vertoog is dominant vanaf eind vorige eeuw, met resultaat dat er een **neoliberale identiteit** geconstrueerd geworden is op grond van de praktijken die een dergelijke identiteit voorhouden,

dat er de verhoudingen tussen mensen in toenemende mate gekenmerkt worden door **ongelijkheid**,

met een bijbehorende **verandering op het vlak van macht en controle**.

Dit zijn de thema's voor de verdere uitwerking van deel III.

Die praktijken in combinatie met taakgebruik voor zorgen dat dat vertoog bepalend is voor waarop we gaan ons verhouden tegenover anderen en voor de wijze waarop gaan we nadenken over onszelf maw dat vertoog zal bepalen hoe onze identiteit functioneert

Besluit: mateloosheid

Aanvankelijke voordelen van het neoliberale vertoog & meritocratie zijn volop aan het stagneren. In de plaats daarvan ontstaan er negatieve effecten, zowel voor het individu als voor de maatschappij. Zijn deze nieuw? Ja en nee.

Ja:

Structureel gezien maken ze deel uit van de laatste periode in de **cyclus van van Bavel**.

Historisch beschouwd liggen de wortels van onze maatschappij veel verder in de tijd: vrijemarkt, individualisering, daling van ongelijkheid, desecularisering, ... starten in de 16de 17de eeuw.

Nee:

Nieuw is de schaal waarop dit gebeurt (uitvergroting en versnelling), in combinatie met de eindigheid ervan.

Uitvergroting en versnelling

Versnelling betrof vorige eeuw goederen en communicatie. Postmillennium: alles & onszelf, dwz onze manier van denken, handelen, consumeren, werken, ontspannen. ⇒en dit manier van denken kunnen we illustreren door takgebruik

Cfr eigentijdse uitdrukkingen die verwijzen met die versnelling: quality time betekent dat je geen tijd hebt, quick fix, fast food, speed dating, povernaps, dus uitdrukkingen die aangeven hoe kostbaar onze tijd is en hoe snel moeten we met aantal dingen omgaan... ('Hoe gaat het met jou?' 'Druk, druk, druk!').

We hebben waarschijnlijk al opgemerkt dat tijdens corona alles trager loopt en dat die vertraging zeer vervreemdend overkwam bij mensen en dat ze nu pas zien de positieve kant beginnen te ervaren. We maken dus een pauze mee binnen razendsnelle versnelling van voorbij 100 jaar

Uitvergroting: zowel op systemisch als op concreet niveau.

Concreet: 'Big Mac' volumes zijn toegenomen

Systemisch: er is geen 'elders' meer (TINA & overvolle wereld) ⇒ veel gevaarlijker, systemische karakter van die mateloosheid zit in een woordje groei, het wordt als positief voorgesteld en als een noodzaak

Talig: inflatie van **superlatieven**: super, megasuper, vet, megavet, awesome, totally awesome, ... volumes zijn toegenomen. Het lijkt alsof we lijden aan dat superlatieve, en superlatieve is alleen maar toegenomen, en we vinden uitdrukkingen om dat grotere te vatten

Beide gaan terug op een centraal kenmerk van de vrijemarkt: de **mateloosheid** – 'The sky is the limit' – onbegrensde toename van productie en consumptie, en dus ook van afval.

Wordt positief geframed als '**groei**'.

= de verplichting om groter te worden, als structuurfout van de huidige vrijemarkt (vooreerst schulden maken om te 'groeien'; vervolgens **moeten groeien om de schulden af te betalen**).

deze vorm van economie werkt op grond van maken van schulden en er moeten schulden gemaakt worden om te kunnen groeien, en om die schulden af te lossen moeten er weer leningen aangevraagd worden, en zo kom je in **vicieuze cirkel** terecht. Als we dit op gezinsniveau bekeken, dat teveel geleend heeft en zijn leningen niet meer kunnen afbetalen en die gaat nieuwe leningen aanvragen die veel meer kosten

Gevolg: obesitas, concreet (2010: drie miljoen obesitasdoden versus één miljoen tgv honger) én metaforisch ('Too big to fail').

Eindigheid ⇒ staat tegenover mateloosheid

⇒ Er is einde aan die voortdurende groei

- Op vlak van grondstoffen:
- Op vlak van draagkracht van de mens (zie stressgerelateerde aandoeningen)

- Op vlak van draagkracht van de natuur (klimaatverandering, verlies biodiversiteit)
 - ⇒ we kunnen discussiëren over dat er genoeg materiaal gerecycled kan worden en verder produceren maar we kunnen niet discrimineren over de draagkracht van de mens en de draagkracht van de natuur

Corona als wake-up call: datgene wat nu bezig is legt de systeemfouten bloot die maatschappij verst geëvolueerd zijn in die neoliberale organisatie, in die eindfase van vrijemarktsamenleving, eht is die samenlevingen waar de prijs zeer hoog zal zijn

- Minder gevaarlijk dan bijvoorbeeld de pest (tussen de 30 en 40 procent doden, waarbij leeftijd geen rol speelde)
- Effecten verhonderdvoudigt door versnelling & uitvergroting
- Legt de systeemfouten bloot: ontbreken van buffers (geen spaarpot, wel schulden), afbouw van zorgsysteem, winst primeert op hulp, ...
- Wetenschappers verwerven autoriteit
- Spontane verbondenheid & solidariteit

De kans is reëel dat we naar een systeemverandering gaan, waarbij een goede leidraad een centraal **Aristotelisch** idee zou kunnen zijn: **het zoeken naar het juiste midden**. Ter overdenking:

“Allereerst moeten we in ogenschouw nemen dat zulke eigenschappen van nature de neiging hebben door een tekort en een teveel teniet gedaan te worden – we moeten immers de getuigenis van zichtbare dingen gebruiken om de dingen die onzichtbaar zijn te verhelferen. Dit zien we ook bij lichaamskracht en gezondheid. Zowel teveel als te weinig oefeningen ruïneren de lichaamskracht; teveel of te weinig drank en voedsel ruïneren evenzo de gezondheid. Wanneer ze darentegen in de juiste maat worden geconsumeerd, brengen ze gezondheid teweeg, verbeteren ze haar en laten ze haar voortduren. 7. Dit geldt ook bij gematigheid, moed en de anderen deugden. Wie namelijk alles ontvlucht, voor alles bang is en tegen niets stand houdt, wordt laf. Degene die voor absoluut niets bang is maar op alles afstapt, wordt roekeloos. Hetzelfde doet zich voor als iemand zich elk genot laat welgevallen en zich van geen enkel genot onthoudt; zo iemand wordt immers losbandig. Wie echter alle genietingen vermijdt, zoals lompe mensen, wordt heel ongevoelig. Een teveel en een te weinig doen dus gematigheid en moed teniet, terwijl het midden hen in stand houdt.”

Uit: Ethica Nicomachea, II,6.

⇒ Het juiste midden is contextafhankelijk vandaar niet eenvoudig te bereiken is. We hebben voor maximalisatie gekozen dus exact tegenovergestelde van het juiste midden, en het is daarvoor dat we het prijs aan het betalen zijn